

לעילוי נשמת
הר"ד
יוסף וולף ז"ל
ב"ר
ברוך חנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש החסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרב ר' משה סנה זצ"ל
בית מדרש
למניחי שיעור "דף היומי"
רחוב סופר 1 ת.ד. 414 כיכר סוכטשוב

זכרון עולם
האשה החשובה
רודת צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר שאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

י"ד ט"ו ביהמ"ד למניחי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

בס"ד, י"ט אלול תשס"ז

מסכת יבמות קב"ב-כתובות ז'

גליון מס' 432

- ♦ אדם שנוזק לעדים שישבעו על תאריך הולדתו
- ♦ ההבדל בין "רוב" ל"חזקה"
- ♦ תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם - הדרן למסכת יבמות
- ♦ ארבעה מיני שלום
- ♦ בפסיקת חז"ל משתנה הטבע

השבוע בגליון

- ♦ "עיקר כתובה" ו"תוספת כתובה"
- ♦ "נכסי צאן ברזל" ו"נכסי מלוג"
- ♦ מקום הדלקת נר חנוכה
- ♦ מי מכין את סעודת החתונה?
- ♦ מדוע שינו ישראל ממנהג הגמרא?

♦ מבוא למסכת כתובות

דף קכא/א אכלו כוורי לחסא

אדם שנוזק לעדים שישבעו על תאריך הולדתו

בניגוד לימינו, לפני שנים רבות לא התקיים רישום מסודר של ילודים ותאריכים. מעשה באדם ששלטונות מדינתו ציוו עליו להתגייס לצבא. בהגיעו לטעון בפניהם כי זה מכבר עבר את גיל הגיוס, השיבו לו כי אך אם יביא בפניהם שני עדים שישבעו לגבי גילו - יאמינו לו ויפטרוהו מן הגיוס. משיקש האיש להביא את שני הוריו מולידיו, נענה בשלילה... "עליך להביא שני עדים חיצוניים!"

ביקש, איפוא, היהודי לזמן שניים מחבריו אל הוריו, כדי שישמעו מהם את גילו וכך ישבעו בפני השלטונות. האמנם מותר לעשות כן?

השאלה הוגשה לפני הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל (שו"ת "הר צבי", יו"ד סימן קפ"ז), אשר בראשית דבריו מחלק את התשובה לשני חלקים. אם עליהם להשבע כי **זוכרים** הם את עת לידתו - אינם יכולים לעשות כן ואסור להם להשבע. ברם, אם הם מתבקשים להשבע כי **יודעים** הם את תאריך הולדתו, יכולים הם להשבע, אחר שישמעו את התאריך מהוריו.

כראייה לדבריו מביא הרב פראנק את המסופר בסוגייתנו.

הגמרא מספרת שרב נחמן נשבע על מותו של אדם בשם חסא. רב נחמן לא ראה מעודו את חסא מת, אלא שמע עד המעיד כי חסא טבע במים. עד זה אף לא ראה כי חסא מת, אלא שטבע במים, אך מאחר שקיים "רוב", שרוב הטובעים מתים, יש כאן "רוב" שניתן לסמוך עליו אף לעניין שבועה ועל כך סמך רב נחמן [אמנם, לעניין היתר עגונה, אין האשה מותרת אם אלה "מים שאין להם סוף", מפני שלגבי היתר נישואין חוששים למיעוט מפני חומרת איסור אשת איש]. טעם הדבר, לפי שכשם שעד אחד נאמן לגבי איסורים, וניתן לסמוך עליו שבשר זה כשר או שמפירות אלה הופרשו תרומות ומעשרות, וכדומה, כך גם ניתן לסמוך עליו לגבי איסור שבועה.

ההבדל בין "רוב" ל"חזקה": משעסקנו בשבועה בהסתמך על "רוב", הבה נתוודע לדבריו של הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, הי"ד, המביא את גמרתנו ומעיר, כי אך בהסתמך על "רוב" ניתן להשבע, אך לא ניתן לעשות כן בהסתמך על חזקה.

נניח שאדם נתן גט לאשתו, אך מהלך נתינת הגט לא עבר למישרין אלא התעורר ספק אם הגט חל. דינה של אשה זו כאשת איש גמורה, אף להחמיר, שהבא עליה דינו מיתה, לפי שדין

דבר העורך

בעוד 1788 יום
מסיימים את הש"ס !!!

הדפים הבלים - העדות המוצקה

לפני זמן לא רב נראה תלמיד חכם נכבד בבני ברק, נושא ערימת ספרים אל מתקן הגניזה. לשאלת ידידו הסביר, כי אלה כרכי הש"ס שקיבל לחתונתו, ומאחר שכרכתם בלתי זה מכבר דפיהם החלו לנשוך, רכש לעצמו ש"ס חדש ואת הש"ס הישן הוא מוביל לגניזה. לאחר שעות אחדות הוא נראה שב מן הגניזה ובידיו ארבעה כרכים ישנים. "מה אירע?", נשאל בעל הספרים, והשיב: "רעייתי אמרה לי, כי אינה מבינה כיצד ניתן להוציא מן הבית את הספרים הדהויים. הכך נאה לבית בישראל שבארון הישן למקומו, ויראו צאצאנו וצאצאי צאצאנו את הכרכים הדהויים, שנספגו בשנים ארוכות של עמל בתורה. הצלחתי להוציא מן הגניזה ארבעה כרכים", השיב בחיוך קורן.

לומדי הדף היומי זוכים השבוע לסיים את מסכת יבמות, בסייעתא דשמיא.
רבים מהם יניחו בסיפוק רב בארון הספרים את מסכת יבמות, ינשקו בחום את כריכתה הדהוייה אשר תעמוד כאלף עדים ותזעק: בעל הבית קובע עיתים לתורה.
בקשר לכך, קיבלנו מאחד הקוראים הנאמנים מעשה מרגש שאירע בעיירה פונוביז', וראוי מעשה זה להתפרסם לרגל סיום מסכת יבמות.
באחד הימים התפרסמה בעיירה הידועה, כי מובילים לקבורה "שמות", דפים קרועים מספרי קודש שבלו, ובמעמד הקבורה ידרוש הרב, הגאון רבי יוסף כהנמן זצ"ל. כל אנשי העיירה התאספו למעמד. לומדי תורה, בעלי מלאכה, ישישים וטף.

לעילוי נשמת

הר"ר **אליהו אלעזר** ז"ל
ב"ר יוסף ברוך חיים ז"ל
נלב"ע כ"א באלול תשנ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י חתניו שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **ישראל גלברט** ז"ל
ב"ר מרדכי מנחם ז"ל
נלב"ע כ"ג באלול תשנ"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו הר"ר **אמנון גלברט** ומשפ' שיחיו - פתח תקוה

לעילוי נשמת

מרת **איטה רבקה סקורניק** ע"ה
ב"ר יעקב ז"ל
נלב"ע כ"ב באלול תשל"ט
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידו פרופ' הר"ר **יהודה גבריאל סקורניק** ומשפ' שיחיו - ת"א

נר ה'
נשמת אדם

לעילוי נשמת
מרת **אלה איזנברג** ע"ה ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע כ"ד באלול תש"ס **תנצב"ה**
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו - בני ברק

"חזקה" מותרת על כנה. כשם שעד התעורר הספק היתה אשת איש, כך גם לאחר מכן תמשיך להיות מוחזקת כאשת איש.

ברם, האם ניתן להשבע שהיא אשת איש? לא! שכן, לעומת דין "רוב" המברר את המציאות [היינו: התורה קובעת כי ניתן לסמוך שכך היא המציאות ואין צורך לחשוש למיעוט], דין "חזקה" הקובע לנהוג כפי שהיה, אינו מברר את המציאות אלא קבעה התורה דרך הנהגה למקרים מסופקים, אך החזקה אינה קובעת את מציאות הדברים, אם הגירושין חלו או לא חלו ("קובץ שיעורים" כתובות אות ע"ד. ועיין ב"קובץ שיעורים" חלק ב', בקובץ ביאורים על הש"ש אות ד' ה' י"ג).

מהאמור, עולה, איפוא, חילוק בין רוב לחזקה. שניהם דינים שיש לנהוג על פיהם במקרה של ספק, אבל כאשר יש "רוב", אמרה תורה לסמוך עליו **כבירור** שכך המציאות, לעומת דין "חזקה", שדינו **"הנהגה"**.

[ראוי לציין, כי כל האמור הוא ב"רובא דליתא קמן", כלומר, רוב התלוי במנהגו של עולם. ברם, ב"רובא דאייתא קמן", כגון, רוב חנויות מוכרות בשר כשר ואחת מוכרת בשר טריפה, הבשר הנמצא בשוק מותר מדין "רוב" ואין זה רוב מדין "כבירור". ראה קוב"ש שם].

דף קכב/ב תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם

תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם - הדרן למסכת יבמות

"אמר רבי אלעזר, אמר רבי חנינא: תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר: 'וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך...'"

במאמר זה סיימו רבינא ורב אשי, עורכי התלמוד הבבלי, את מסכת יבמות, ושלוש מסכתות נוספות, ואמרו דורשי רשומות, כי הן רמוזות במילה **"בניך"**: ברכות, נזיר, יבמות, כריתות.

מידת השלום של חז"ל: המהרש"א כותב, כי לא לחינם דווקא מסכתות אלו מסתיימות במאמר זה, ואת הסיבה לכך שמסכת יבמות מסתיימת במאמר זה הוא מסביר בכך שיש בה הלכות ופרטי דינים הנראים, כביכול, עקרו חז"ל דינים מן התורה, כגון, "משום עיגונא אקילו בה רבנן" ועוד. לפיכך הדגישו רבינא ורב אשי, כי אינם עקירת דברים מן התורה, אלא יסודם במידת השלום של חכמינו זכרונם לברכה, שלא תבאנה נשים לידי עיגון.

ארבעה מיני שלום: ה"ערוך לנר" מוצא טעם משותף לכל ארבע המסכתות, שעניין כולן הוא השלום. ארבעה מיני שלום יש: בין אדם לקב"ה. בין אדם לחבירו. בין איש לאשתו. בין הגוף לנשמה, וארבע המסכתות רומזות להן.

מסכת ברכות עוסקת בדיני קריאת שמע, ברכות ותפילה, שעניינם, כי בכל ענייני חייו יתאחד האדם עם בורא העולם.

מסכת יבמות עוסקת בהקמת שם לאחיו המת - שלום בין אדם לחבירו. מסכת נזיר עוסקת בהתנזרות מן היין, עליו אמרו חז"ל, שהרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, המביא לידי פירוד - שלום בין איש לאשתו.

מסכת כריתות עוסקת באיסורי כרת, המפרידים בין הגוף לנשמה - שלום בין הגוף לנשמה.

בפסיקת חז"ל משתנה הטבע: הגר"ש רוטשילד שליט"א כותב הסבר נפלא, בספרו "פירות תאנה", לחתימת מסכת יבמות במאמר "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם", על פי המבואר בספרים הקדושים, שפסקי חז"ל בהלכה חורצים גורלות לחיים. בספר "דברי יחזקאל" (עה"ת שבת קמ"ב) מבאר, מדוע כה החמירו חז"ל ב"מים שאין להם סוף" [אדם הטובע במאגר מים שקצהו אינו נראה לעין], שלא להתיר לעגונה להנשא? לפי שאילו היו מתירים לאשתו להנשא ודאי היה הבעל מת! ורק לאחר שפסקו לאיסור, הביאו חז"ל לעולם אפשרות שינצל הבעל. לפי זה הוא מבאר את האמור בגמרתנו, על מעשה שאירע באדם שטבע במים שאין להם סוף, ולא התירו חכמים את אשתו. למחרת בא הבעל חי וקיים לביתו ומצא את בני ביתו בוכים, יושבים אבלים. אמר רבי: "כמה גדולים דברי חכמים". ה"דברי יחזקאל" מפרש כי כוונתו היא, שבקביעתם שהאשה אסורה, הוכיחו חז"ל את גדלותם, שבכחם לפעול ולשנות את הטבע, להציל את הנטבעים [ועיי"ש מה שהביא עוד בשם ה"פני מנחם"].

לאור הדברים הללו, מתבאר באופן נפלא מדוע נחתמה המסכת ב"תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם", שבפסקי דיניהם תלמידי החכמים מכריעים גורלות לחיים, והם הבונים את העולם.

מבוא למסכת כתובות

מסכת כתובות עוסקת במחוייבויות הנוצרות מקשר הנישואין, על פרטיהן.

הנושא אשה זוכה בענייני ממון שונים, כגון, במלאכתה, באכילת פירות מנכסיה, ועוד. מאידך, הוא מתחייב לה חיובי ממון שונים, כגון, מזונות, ביגוד, רפואה, פדיונה משבי, קבורתה, ועוד.

מסכת כתובות, כשמה, עוסקת גם ב"כתובה". בשטר ה"כתובה" נכתבים התחייבויות הבעל לאשתו. לרגל תחילת מסכת כתובות, נתמקד במושגים אחדים.

"עיקר כתובה" ו"תוספת כתובה": חכמים תקנו שהנושא בתולה יתחייב בכתובתו מאתיים זוז, והנושא אלמנה מאה זוז. הבעל מתחייב, כי אם יגרש את האשה, או ימות לפניו, ישולם לה סכום

ארגזי הגניזה הוצבו בבית המדרש, וכל הקהל נעמד על רגליו עם כניסת הרב, אשר נשא בפניהם נאום אותו לא שכחו לכל ימי חייהם.

יהודים יקרים! **ראיתי** כי יש מכם שעניהם דומעות. לא קלה עליכם ההשתתפות במעמד קבורה של ספרי קודש. אך אני אומר לכם, שישו ושמוחו בשמחת התורה: כל אב ואב צוהלים ומאשרים עת בגדי ילדיהם מתבלים ומתחוררים, נקרעים ויוצאים מכלל שימוש. ברוך ה', הילדים בריאים, מתרועעים, משחקים, פעילים ובעלי מרץ. חסדי ה' הכי היו שמחים אם הבגדים היו נותרים שלמים בארון הבגדים, ה' ירחם!! שמחתם רבה וגדולה.

יהודי פונוביז' יקרים! ברוך ה', קיבלנו לידינו ספרים חדשים ושלמים ועשינו מהם "שמות" לגניזה. הביטו בארגזים הגדושים וראו דפי גמרא, משניות, חומשים, סידורים, ספרי תהילים, שו"ת"ם ועוד ועוד. העיירה לומדת תורה! כולנו, ללא יוצא מן הכלל, השתמשנו בספרים עד שהם בלו. **הנה** נברך כולנו את כל בתי המדרשות שבעולם, כי יהיה גורל ספריהם גורל הספרים של בית המדרש שלנו... **הקהל** ליווה את ה"שמות" לקבורה בשמחה שאין לה קץ, ובמרוץ של התחלה חדשה התמלאו בתי המדרשות ביתר שאת, כדי להגות בתורה בספרים החדשים.

לומדי הדף היומי, אשר עמלו במסכת יבמות, כפי דרגתם, ודאי מזהים עם הדברים. סוגיות לא קלות היה עליהם לצלוח, נושאים מורכבים וסברות סבוכות. אך ברוך ה', בעזרת הרבנים מגידי השיעורים די בכל אתר ואתר, העושים מלאכת קודש בהרצת תורה לכלל ישראל, זכינו להגיע עד הלום, ורבים משיבים לביתם מסכת יבמות דהוייה אך גדושת אושר.

ומעניין לעניין באותו עניין. **לפני** שנים נכלאו בחורים מישיבת נובארדוק בכלא הרוסי, ונוצרה אפשרות להגניב אליהם דפי גמרא. לא באופן רשמי. השלטונות לא אפשרו זאת. כמוכן, הם היו נאסרו מפני שלמדו תורה. מאן דהוא העלה אפשרות, לעטוף בדפי גמרא את מוצרי המזון המובאים להם אל בית הכלא. גדולי ישראל שנשאלו אם אפשר לעשות כן, השיבו בחיוב, שהרי לצורך לימוד תורה נעשה הדבר. רגע לפני שארגנו דפי גמרא, שאל אחד המשתתפים אם כדאי לקחת דפי גמרא חדשים או דפי גמרא ישנים. הדעת נותנת, אמר, כי אין ראוי לקחת דפי גמרא חדשים, בוקחים, אלא דפים בלויים, אולם, אחד מגדולי ישראל שנשאל בעניין השיב להיפך! אם נוצר צורך לעטוף מוצרי מאכל בדפי גמרא, יש לעשות זאת בדפים חדשים שעדיין לא למדו בהם, לא בדפים שכבר עמלו ושקדו בהם!

אי אפשר לסיים את מסכת יבמות בלא להביא את דבריו של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, מחולל ומייסד הדף היומי, בעת סיום מסכת יבמות בוורשא: **בשלי** מסכת יבמות מספרת הגמרא, שרבן גמליאל ראה ספינה מיטרפת בים ועל ספינה רבי עקיבא, והיה רבן גמליאל מצטער על אבדו. להפתעתו, ביבשה הפיע לפניו רבי עקיבא ודן עמו בענייני הלכה. "אמתי לו: בניו מי העלף? אמר לי דף של ספינה נדמין לי וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי".

הקופה זו של רבן גמליאל ורבי עקיבא, ביאר רבי מאיר שפירא בדרך הדרוש, היתה אחת התקופות הקשות בחיי העם. היהדות איבדה את עצמאותה המדינית ומרכזה הרוחני. נגזרו עליה גזירות שלא יכולה היתה לעמוד בהן. גדולי האומה טכסו עצה, היאך להציל את האומה מאובדן רוחני. מה עשה רבי עקיבא? הוא הקהיל קהילות לומדי תורה ברבים, עד שהעמיד עשרים וארבעה אלף תלמידים. **בני** מי העלף? שאלו רבן גמליאל. מהו הסוד באמצעותו הצלחת להעלות את הרמה הרוחנית של האומה? **דף** של ספינה נדמין לי" - דף גמרא, היה להצלת העם...

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורך

פנינים

כתובה

יש שכתבו דרך רמז, ששם הכתובה הוא "כתובה" ולא "כתב", על שם שאמרו חז"ל, כי באיש נמצאת האות י' משם ה' ובאשה האות ה', כך שבצירוף האותיות ו' ו-ה' יושלם שם הוי"ה ("משפט הכתובה ח"א עמוד ק"ה")

דף ב/א בתולה נשאת ליום הרביעי

סיום ה"שבע ברכות" בסימן ברכה

ה"בן יהודע" כותב, כי בתקופות עברו נהגו לערוך את החופה ואת סעודת הנישואין ביום רביעי, לפני שקיעת החמה, וכך שבעת ימי הנישואין הסתיימו ביום שלישי, שנאמר בו פעמיים "כי טוב" בברית העולם. בכך יש סימן ברכה לזוג, כי בקרוב תוכפל שמחתם עם לידת בן, שמצוות מילתו היא "ששון", כמבואר במסכת מגילה (ב/טז).

דף ה/א הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים

אכילת דגים לאחר הנישואין

רבי אלעזר רוקח ("רוקח" סימן ש"ד) כותב, כי נהוג שהחתן והכלה אוכלים דגים ביום למחרת הנישואין.

דף ה/א מקדש ה' כוננו ידך

בית מקדש של מעלה

לעומת המבואר מדברי רש"י, כי הגמרא עוסקת בבית מקדש של מטה, כותב אחד מהראשונים (מובא ב"שיטה מקובצת") כי מדובר בבית מקדש של מעלה, והוא מכונה "מעשה ידיהם של צדיקים" לפי שהוא נבנה עבורם.

דף ה/א השיב בבלי אחד

מדוע צויין מוצאו הבבלי?

מדוע מאריכה הגמרא בלשונה וכותבת "השיב בבלי אחד ורבי חייה שמו", ולא כתבה כדרכה בקיצור, השיב "רבי חייה".
ניתן ליישב זאת על פי הגמרא (קידושין ל/א) האומרת, כי בני בבל לא היו בקיאים בחסרות ויתרות במילות התורה, ולפיכך סבר רבי חייה הבבלי, כי הפסוק נכתב "ידיו", בלשון רבים, ולא ידע כי כתוב "ידיו" בלשון יחיד. זאת מבהירה הגמרא, כי בבלי היה, ומכאן מקור טעותו ("שיטה מקובצת").

דף ה/א ידו כתיב

גירסאות משובשות

בגמרא מבואר, כי בפסוק כתוב "ידו" ולא "ידיו". בעל "מנחת ש"י" (תהלים שם), מעיר כי בכל ספרי התהילים המצויים בתקופתנו כתוב "ידיו", שלא כמבואר בגמרא. שיבושים מסוג זה ואחרים, שהתרחשו עם השנים, רוכזו על ידי הגרע"א איגר בגליון הש"ס (שבת נה/ב).

דף ה/א ויתד תהיה לך על אונך, אל תקרי אונך אלא על אונך

כך יוצאים למלחמה

בימי דוד המלך ע"ה, יצאו ישראל למלחמה ונהרגו ואילו בימי אחאב הרשע יצאו למלחמה ולא נהרגו. חז"ל (ויקרא רבה, אמור) אמרו, כי הטעם לכך מפני שבימי דוד היו בעלי לשון הרע ובימי אחאב לא היו בעלי לשון הרע.
זהו שדוקא בפרשה העוסקת ביציאה למלחמה רמזו עניין אטימית האזניים משמיעת לשון הרע, לפי שדאי לנצח במלחמה אין די בכלי זין, אלא יש צורך גם בשמירה מלשון הרע (על פי בעל "אורח ישרים" לר' מנחם צבי טאקסין, ח"ב).

דף ה/א ויתד תהיה לך על אונך, אל תקרי אונך אלא על אונך

מה ראה בר קפרא לדרוש כן?

ה"כלי יקר" (דברים כג/ד) מבאר, כי דרשה זו היא המשך לדרשת חז"ל על פסוק אחר בפרשה זו - "ונשמרת מכל דבר רע" - "דיבור רע" (ספרי תצא ק"ט ועיין ליקוט). בר קפרא התקשה, היאך נשמרים מדבר רע, ולפיכך דרש את הפסוק "ויתד תהיה לך על אונך" כמי שבא לבאר אופן השמירה.

זה מנכסיו. אם רצה הבעל, הוא רשאי להתחייב סכום גבוה יותר המכונה "תוספת כתובה" יש לציין, כי קיימת מחלוקת אם חיוב כתובה לבתולה הוא מדרבנן או שיש לו מקור בתורה. בכך נעסוק בגליון הבא, אי"ה.

"נכסי צאן ברזל": בכתובה רושמים גם את ערך הנכסים שהביאה עמה האשה כנדוניה. עם גירושה, או התאלמנותה, גובה האשה את ערכם מנכסי הבעל. נכסים אלה מכונים "נכסי צאן ברזל", לפי שערכם קבוע, קשיח כברזל, אינו נע ונד לפי התייקרות הנכסים או ירידת ערכם, השבחתם או בלותם, אלא עליו לשלם את ערך שוויים בעת הנישואין [שםם 'צאן ברזל' בא להם, ככל הנראה, לפי שרוב העיסקאות מסוג זה נעשו בצאן, שהרועה קיבלם תחת אחריותו תוך התחייבות להחזיר לבעלים את ערכם כבשעת קבלתם. ראה רש"י בבא מציעא ט/ב ס"ד ד"ה "אין מקבלין"]. הכתובה משמשת גם כשטר ראייה ביד האשה, שכל עוד הכתובה בידיה אין הבעל, או יורשיו, יכולים לטעון כי כבר נפרעו חובותיה.

"נכסי מלוג": האשה באה עם נכסים, הן נכסי דלא נידי והן מיטלטלים, הבעל זכאי ליהנות מן הרווחים המופקים מהם, אולם גופם, הקרן, נותר שייך לאשה והם אינם בבעלותו. זכותו של הבעל ליהנות מן הרווחים מוגבלת - כל עוד הם נשואים בלבד [השם "מלוג" מתפרש מלשון תלישה, כלומר, שתולש - נוטל את הרווחים, אך את הקרן מותיר בעינו. כך רווח הביטוי "מליגת הראש" על הסרת שער ראש הבהמה, שתולשים שעורתיה מראשה - "הערק" ערך "מלג". אולם ראה שם פירוש נוסף, כי שורש המילה 'מלוג' הוא מן השפה היוונית, ומשמעותה - דיבור. כלומר, נכסים שהסיכום על אודותם הוא בדברים בלבד ולא בשטר הכתובה].

כל הדינים הללו מתבארים לפרטיהם בסוגיות מסכתנו, עם יתר החיובים שבין בעל לאשתו. בנלווה להם מתבארים עניינים המסתעפים מהם, כגון, אפשרות ויתור על זכויות אלה; כיצד יש לנהוג בהתגלע ויכוח בין הבעל לאשה על אודות מצב נכסיה בעת נישואיהן ועוד; אופן גביית הכתובה ועוד.

במסכתנו גם מתבארים דיני אונס ומפתה, ו"מוציא שם רע".

מלבד השאלות הממוניות, עוסקת המסכת גם בפרטי זכויות האב בבתו; דיני קיום שטרות; הזמנים הראויים לנישואין, ועוד.

ידוע בשם קדמונינו, כי מסכת כתובות מכונה "ש"ס קטן", לפי שהיא אוגדת בחובה נושאים שונים מגווונים מכל ענפי התורה.

מתבארים בה דיני **ברכות** אירוסין, נישואין, וכן ברכת אבלים; סוגייה ארוכה עוסקת בדין "דבר שאינו מתכוון" לגבי **שבת**; ענייני אבלות - השייכים ביסודם למסכת **מועד קטן** - כאשר אירע לחתן או לכלה עניין של אבילות בימי שמחתם; ענייני **נדרים** בקשר לבעל ואשה שהדירו זה את זה; עניינים רבים הקשורים ל**גיטין** ותנאיהם; סוגיות חשובות, כ"קים ליה בדרבה מיניה" [=המתחייב עונש מיתה ומלקות, וכן המתחייב עונש מיתה וממון, או מלקות וממון - נידון בעונש החמור בלבד], וכן בדיני ממונות של תפיסות ממון, מוחזקות, שטרות וטענות הקשורים למסכתות **בבא קמא** ו**בבא מציעא**; ועוד.

ידיעת המסכת אוצרת בכנפיה ידיעה רחבה בתלמוד כולו. הלומד את מסכתנו רוכש ידע כללי נרחב בנושאים יסודיים ביותר ועמוקים.

מסכתנו מסיימת בדיני ארץ ישראל, חיבתה, מצוות ישובה, ובעתיד המזהיר הצפוי לה בבוא הגואל, בעגלא ובזמן קריב, אמן.

דף ג/ב ומסכנה ואילך

מקום הדלקת נר חנוכה

באופן מפתיע נקשרה סוגייתנו לעניין הדלקת נר חנוכה.

במסכת שבת (כא/ב) מביאה הגמרא ברייתא, כי מצוות הדלקת נרות חנוכה תוקנה להדלקה בפתח הבית. הברייתא מסיימת: "ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו". ברייתא זו העתיקו הראשונים להלכה כדי להורות, כי תקנת חכמים שהיכול להדליק בפתח הבית - נותרה על כנה, ואך בשעת הסכנה ידליקו בתוך הבית.

והנה, הרמ"א (או"ח סימן תרע"א סעיף ז) כותב: "ומיהו בזמן הזה, שכולנו מדליקין בפנים". את התמיהה העולה למקרא הדברים, מדוע זה כולם מדליקים בפנים, אף שלא בשעת הסכנה, הרמ"א אינו מבאר, וכבר ה"אור זרוע" (סימן שכ"ג אות ב) תמה, מדוע השתרש המנהג להדליק בתוך הבית אף שלא בשעת סכנה.

יש אומרים, כי תשובה לכך טמונה בדברי ה"עיטור" (עשרת הדברות, הלכות חנוכה) אשר כתב בקצרה: "ואחר שנהגו על הסכנה - נהגו". בספר "פתח הדבר" (בהערות על העיטור ס"ק ד) מבאר, כי כוונת דבריו ליישב את התמיהה, מדוע משחלפה הסכנה אין שבים להדליק נרות חנוכה מחוץ לבית. על כך כתב ה"עיטור" כי אחר שנהגו - נהגו. כלומר, בשעת הסכנה חז"ל הוסיפו אפשרויות לקיום מצוות הדלקת נרות חנוכה, והוספה זו נותרה לעולם, גם שלא בשעת הסכנה, ולפיכך, המדליק בתוך ביתו - יצא ידי חובה (וראה גם ב"ערוך השולחן" שם ס"ק כ"ב מש"כ ליישב המנהג, ראה כל זה ב"מקראי קודש" חנוכה סימן ט"ז).

לפני שנים לא רבות, יצא הגאון רבי יהושע ארנברג, מרבני תל אביב ("דבר יהושע" ח"א סימן מ'), בהכרזה

מדהימה: לא זו בלבד שחז"ל הרחיבו את אפשרות הדלקת נר חנוכה לתוך הבית, אלא אף ביטלו בתקנתם זו את העדיפות להדלקה מחוץ לבית! ראייתו - מסוגייתנו. בגמרתנו מבואר, כי חז"ל תקנו לשאת בתולה ביום רביעי, "ומסכנה ואילך נהגו העם לכנוס בשלישי", לפי שהרשעים ביקשו לכנוס את הכלות ביום נישואיהן. הרא"ה על אתר (מובא ב"שיטה מקובצת") מדייק את לשון הגמרא "ומסכנה ואילך", כי באותה תקופה ביטלו חז"ל את התקנה לשאת בתולה ביום רביעי, והתקנה בטלה לעולם, גם עם חלוף הסכנה. מכאן יש ללמוד, כי גם תקנת הדלקת נרות בפתח הבית בטלה לחלוטין.

אולם, הגר"ש אלישיב שליט"א חולק על הדברים בתוקף. ראשית, הוא מוכיח שדעת גדולי הראשונים אינה כן, שהרי הלכה זו נפסקה ברמב"ם וב"שולחן ערוך", וכן בהלכות חנוכה כתבו הראשונים והפוסקים הלכה למעשה את כל הברייתא הנזכרת.

בבית מדרשנו הוסיפו להעיר, כי בהלכות חנוכה נכתב **"בשעת הסכנה"**, שלא כלשון הגמרא ממנה דייק הרא"ה לגבי תקנת הנישואין, ואין כל מקום לדמותם.

מכל מקום, מדברי ה"עיטור" עולה, כי המדליק נרות חנוכה בתוך ביתו יוצא ידי חובה, גם אם ניתן להדליק בחוץ, ויתכן שכך גם דעת הרמ"א [אם כי יש לומר, שדברי הרמ"א הם באופן שאין אפשרות להדליק בחוץ, מכל סיבה שהיא. ראה "ערוך השולחן" שם].

מעניין לציין, כי הגר"י ארנברג זצ"ל ביקש להוסיף לחדש, כי לא זו בלבד שאין עדיפות להדליק בפתח הבית, אלא שהעושה כן לא יצא ידי חובתו, מפני שבאותה עת סכנה חכמים עקרו לחלוטין את תקנת הדלקת נרות מחוץ לבית. אך חידוש מופלג זה לא התקבל, בין היתר מפני שגם אם נניח כי היה צורך לשנות את התקנה, מניין שתקנו להדליק בתוך הבית? כל שאמרו הוא, שניתן להדליק בכל מקום, כאשר העדיפות נותרה להדליק בפתח הבית ("הליכות והנהגות", חנוכה, עמוד 4-3).

דף ג/ב שיהא אדם טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת מי מכין את סעודת החתונה?

גמרתנו מזכירה בסוגיות אחדות את הנהג שרווח בתקופת התלמוד, כי עול הכנת סעודת החתונה הונח על כתפי החתן. לעומת מנהג קדום זה, נהגו באירופה בדורות האחרונים שהוצאות החתונה מומנו על ידי אבי הכלה, כפי שמציין בעל "ערוך השולחן" (אבן העזר סימן ס"ד סעיף י"ב) במנותו את מנהגי הנישואין.

לשינוי המנהג יש השלכות אחדות, ביניהן, במקרה שלא סוכם בין הצדדים מי ישא בהוצאות סעודת החתונה, האם רשאי צד הכלה לדרוש מן החתן שיערוך כראוי את הסעודה, וכן להיפך, אם יכול החתן לדרוש מצד הכלה לשאת בהוצאה זו. בתקופה בה נהגו שהחתן עושה את הסעודה - ניתן לכופו על כך, ובזמן שנוהגים כי צד הכלה עורך את סעודת החתונה - צד החתן יכול לכפות את צד הכלה לממן את ההוצאות ("ערוך השולחן" שם, ועיי' פרטים נוספים. ועיין גם ב"באר היטב" אהע"ז סימן נ"ו ס"ק ג', נפקא מינה נוספת לדעת ראשונים אחדים).

השאלה המתבקשת היא, מדוע שינוי ישראל ממנהג הגמרא?

הגה"ק רבי צבי אלימלך שפירא מדינוב, כותב בספרו "ברכה משולשת" על המשניות (חולין פרק ה' משנה ג'), ששמע מאת אחד המשמשים את רבי לוי יצחק מברדיטשוב, שרבנן סבוראי הם שביטלו את סעודת החתן. טעם הדבר, לפי שבסעודת חתן יש להרבות בשמחה עד למאד, כפי שאמרו חז"ל (ברכות א/ב) ש"כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות", חששו רבנן סבוראי כי לבסוף יבואו לידי חטא, ולפיכך ביקשו למעט את השמחה. כדי שלא יעברו על "כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו", הנהיגו שתהא זו סעודת כלה ולא סעודת חתן.

כך גם כתב בספר "פסקי תשובה" (סימן קצ"ד בהערה) בשם ה"שפת אמת", שמטעם זה אין נוהגים שהחתן עורך את הסעודה, כדי שמי שלא ישמח את החתן מסיבה כלשהי, לא יעבור בחמשה קולות.

ראוי לציין, כי בדברים אלה יש חידוש גדול, לפיו "סעודת חתן" היינו סעודה שעורך החתן בדווקא, ולא כפי הפשטות שהכוונה לסעודת נישואין, בלא הבדל מי מממנה.

מנהג זה רווח רק במדינות אירופה, אך רבי רחמים ניסים פלאגי, רבה של איזמיר שבטורקיה, כותב בספרו "יפה ללב" (ח"ד סימן נ"ו ס"ק א'): "אולם, במדינות שלנו, רובא דרובא שאבי החתן או החתן עושה הסעודה של החופה בבית החתן", כמנהג התלמוד הקדום.

נסא דברכתא

מעומקא דליבא
נשגר בזאת ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השרויה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשנו

הרה"ג ר' אהרון בייפוס שליט"א
ביה"כ חניכי הישיבות - רכסים
לרגל הולדת הבת

הרה"ג ר' מרדכי גרזי שליט"א
ביה"כ נאור יצחק - בני ברק
לרגל הולדת הבת

הרה"ג ר' אברהם יעקב זילברשלג שליט"א
ביה"כ סדיגורא - אשדוד
לרגל נישואי הבת

הרה"ג ר' יהושע מלריך שליט"א
משודי קו מערכות - קיסריה
לרגל הכנס בנו בעול תורה ומצוות

בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

לעילוי נשמת

הר"ר **בן ציון שפיגלמן** ז"ל

ב"ר נחום דב ז"ל

נלב"ע כ"א אלול תשמ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י משפ' שפיגלמן שיחיו - נוה צוף

לעילוי נשמת

הר"ר **רפאל רפאלי** ז"ל

ב"ר ניסן יהודה לייב ז"ל

נלב"ע כ"ב אלול תשכ"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **חביבה רפפורט** ע"ה

ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע כ"ג אלול תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
ת.ד. 471 בני-ברק P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
טל: 03-5775333 tel: +972-3-5775333
פקס: 03-7601020 Fax: +972-3-7601020
אימייל: E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
למנויים, ובכל עניין טל: 03-6160657

לעילוי נשמת

מרת **אסתר לאה פרידברג** ע"ה

ב"ר שמעון הכהן ז"ל נלב"ע י"ח אלול תשל"ח

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר **דב יצחק פרידברג** ומשפ' שיחיו - אנטוורפן

לעילוי נשמת

הר"ר **יחזקאל מונדרר** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע כ"ב אלול תשנ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו